

שם השאלון: אמנות הקולנוע 61283

מועד הבחינה: אביב תשפ"א, 2021

שאלון מפמ"ר – אנסיין

מהלך הבחינה: הקרנת קטע האנסיין -פעמיים

פעם ראשונה ללא השאלון.

הקרנה שנייה תהיה אחרי חלוקת השאלון.

שאלון Unseen - – פתיח מסרט "בילי אליוט" (סטפן דלדרי, 2000)

צפו בפתיח של הסרט "בילי אליוט" עד 13 דקות ו12 שניות.

<https://drive.google.com/file/d/1mAuFfKnTdjD8CWcBGFw6Y-LiHEoCHgH/view>

יש לענות על ארבע שאלות מתוך שש (כל שאלה 25 נקודות)

זמן מומלץ – שעה וארבעים (לא כולל זמן הקרנה)

תקציר הסרט:

עלילת הסרט מתרחשת בדורהאם, בצפון מזרח-אנגליה, ומתייחסת לשביתת הכורים הגדולה בבריטניה בשנים 1984-1985. השביתה נחשבת כאירוע חשוב בתולדות יחסי העבודה בבריטניה משום שהיא הגדירה מחדש את יחסי הכוח בין הממשלה השמרנית (מרגרט תאצ'ר), אשר דגלה בכלכלת שוק, לבין האיגודים המקצועיים שייצגו את מעמד הפועלים. השביתה הסתיימה בכניעת הכורים ושובם לעבודה, וסימנה בכך את הירידה במעמדם ובכוחם של האיגודים המקצועיים בבריטניה.

1. השפעת הסביבה על עולמו של מתבגר - אפיון דמותו של בילי אליוט

א. תארו את הסביבה המוצגת בסצנת הפתיחה של בילי אליוט והסבירו כיצד היא משפיעה על עיצוב דמותו של בילי, הביאו דוגמה מתוך סצנת הפתיחה. (13 נק)

ב. הביאו דוגמה לדמות של מתבגר מתוך סרט בו צפיתם בכיתה, ותארו כיצד הסביבה או/ו התקופה, מעצבת את תהליך התבגרותה. (12 נק)

1 א. התקופה היא של מאבק כבד בין כורים לממשלה, יש משהו כוחני באוויר, הזירה לוחמנית, ויש צפייה מנערים לצאת למאבק. בילי נאלץ לקחת אחריות בבית ולדאוג לסבתא שלו בזמן שאבא שלו ואח שלו עסוקים במאבק הכורים. האבא והאח המייצגים את המאבק ואת השביתה מביאים את הכוחניות והגבריות לתוך הבית. הם מונעים מבילי להתחבר לעולם המוזיקלי שלו. וכאשר בילי מאתר את סבתו, המצלמה ממשיכה בטילט אפ והיא קולטת ברקע את מאבק הכורים

בילי סופג את הכוחניות והכאב שאביו ואחיו מכניסים לביתם והוא עצמו לא רגוע אבל הוא מחפש את השקט שלו ואת המוזיקה שלו, הוא מכסה את ראשו מתחת לכר, מנגן בפסנתר בשביל להתגבר על הרעש. בילי מסתכל על תמונת אמו ומחפש את החום ואת השפיות.

2. מקומה של השפה הקולנועית בעיצוב דמות המתבגר בסרט

א. באילו אמצעים קולנועיים השתמש הבמאי לחדד את הקונפליקט של בילי אליוט כדמות המתבגר. בתשובתכם התייחסו לשניים ממרכיבי השפה אשר נלמדו בכיתה: צילום, פסקול, תאורה, תפאורה, עריכה ועוד. (13 נק)

ב. בחרו בסרט אחר בו צפיתם בכיתה ותארו כיצד המבע הקולנועי בסרט משקף את את הקונפליקט של הגיבור. בתשובתכם התייחסו לשניים ממרכיבי השפה אשר נלמדו בכיתה: צילום, פסקול, תאורה, תפאורה, עריכה ועוד. (12 נק)

א. בילי רוצה לרקוד, זאת נטית הלב שלו ולשם הוא נמשך, הבעיה היא שהנטייה הזו אינה מקובלת בבית שלו ובחברה אליה הוא משתייך. הוא יתום מאם, גר עם אביו ואחיו, האב והאח עסוקים במאבק הכורים שמאופיין בהתנהגות גברית וכוונתית. בילי רוצה לרצות את אביו אבל הוא לא מצליח בכך כי הוא שונה מאחיו ואביו. דוגמה לכך אפשר לראות בסצנת האגרוף.

בסצנת האגרוף מתקיים דיאלוג בין הזירה, לקבוצת רקדניות הבלט, לאביו של בילי המביט בו מתאגרף (עריכה מקבילה). בילי מתנועע בזירה כמו רקדן, קופץ בקלילות (של רקדנית) ממקום למקום, על רקע התנועות הללו שומעים את מוזיקת הפסנתר המלווה את הרקדניות מה שמדגיש את המראה של הרקדן ואת המשיכה של בילי לריקוד ואת המאמץ שמפציר בבילי שיפסיק לנוע כמו רקדן. אבא שלו המביט בו בצפייה שיוכיח יכולות גבריות על הזירה נמצא מאחורי רשת המייצרת תחושה של הפרדה בניהם.

3. מגדר בקולנוע

א. "בשונה מהמיניות המתמייחסת לתכונות ביולוגיות המגדירות "גבר" או "אישה", המגדר עוסק באופן שבו מובנית ומתפרשת הביולוגיה באמצעות השפה והתרבות, בהבדלים התרבותיים שבין המינים ובאופני הייצוג של זהויות נשיות וגבריות לאורך ההיסטוריה". (קולנוע ומגדר, יעל מונק)

הסבירו כיצד באה לידי ביטוי טענה/תפישה זו בסרט בילי אליוט. הדגימו מתוך סצינת מועדון החוגים המקומי. (12 נק)

ב. תארו סצנה מסרט בו צפיתם המציג גיבורה אישה בעולם הנשלט ע"י גברים. כתבו כיצד מאמר בנושא אותו למדתם בכיתה מתייחסת לסוגיה זו. (13 נק)

3א. טענתה של יעל מונק, לפיה מגדר הוא תולדה של הבניות תרבותיות אשר אנו מאמצים בהתאם לנסיבות בהם גדלנו וחונכנו, באה לידי ביטוי בצורה ברורה בסצנת מועדון החוגים המקומי בסרט "בילי אליוט".

בילי, גיבור הסרט, מוצג כבר מפתחתו כנער המתעניין בריקוד, מוזיקה ונגינה. בהתאם ליתר הבנים במשפחתו ובמעגל חבריו, אשר מעדיפים להתעסק בפעולות "גבריות" של מרד ולחימה (כמו שביתת הכורים בה משתתפים אחיו ואביו, או אגרוף כמו במועדון), בילי מעדיף לחקור את הצד הנתפס כ"נשי" (תנועה, זריזות, עזרה בסגירת המועדון ושיתוף פעולה). המעניין בסצנת מועדון הריקודים הוא לראות את המעבר ההדרגתי שבילי בוחר להשתתף בו, מעבר מהעולם ה"גברי" אשר אביו והמאמן מעוניינים להכניס את בילי אליו – אל העולם ה"נשי" של ריקוד בלט וגמישות, אליו מזמינה את בילי דבי, הילדה שבחוג הבלט.

הלחץ המופעל על בילי להילחם בזירת באגרוף כהלכה ולא כ"נקבה היסטורית" (לדברי המאמן) הוא תולדה ברורה, לפי מונק, של המין הזכרי אליו בילי נולד. המחשבה כי המין הביולוגי שלנו קובע אוטומטית את האופן בו נפעל מגדרית בעולם היא כזו שצריך לחשוב עליה מחדש ולהבחין בין שני האלמנטים שבה. כך, הגיוני שבנים צעירים כמו בילי ירצו לחקור גם עולמות "נשיים" ואחרים מהמגדר אליו הוא משתייך. אך החברה מתקשה לקבל זאת.

במהלך הסצנה במועדון החוגים ניתן לראות מספר דוגמאות לרצון של בילי להתנסות בפעולות הנתפסות כ"נשיות": נעלי הבלט, הריקוד עם שק האגרוף בהתאם להוראותיה של המורה לבלט, ושיתוף הפעולה והכניסה לחלל הבלט יחד עם הבנות.

4. מגדר בקולנוע

א. האם סביבתנו הביתית של בילי אליוט, המתוארת בחלקו הראשון של סיקוונס הפתיחה, מושפעת מסטריאוטיפים מגדריים? נמקו את תשובתכם והרחיבו אותה באמצעות דוגמא אחת מתוך הסיקוונס. (13 נק)

ב. בחרו בסרט אחר הקיימת בו השפעה של סטריאוטיפים מגדריים על הדמות הראשית, תארו באיזה אופן, והציגו שתי דוגמאות. (12 נק)

4 א. סביבתו הביתית של בילי אליוט, כפי שמוצגת בחלקו הראשון של סיקוונס הפתיחה, אכן מושפעת מסטריאוטיפים מגדריים. ניתן לראות כי הבית מחולק לשני "מחנות", גברי ונשי, כאשר הסבתא נמצאת בצד הנשי והאח והאב מתחזקים בצד הגברי. בילי מתואר בפתיחת הסיקוונס כקרוע בין שני הצדדים – מצד אחד שייך "ביולוגית" ומגדרית לצד הגברי, אך נראה כי הוא אינו מעוניין להיות בו חלק ומעדיף להיצמד לסבתו, הצד הנשי של המשפחה.

לכל אחד משני המגדרים הללו ישנם דוגמאות לאופן הסטריאוטיפי בו הם מוצגים: הסבתא, הצד הרגשי של המשפחה, שוכבת במיטה, מבולבלת. היא מסמלת את הבית, אולי גם את היעדרה של האם (לפי התמונות המשפחתיות המוצגות בקצרה בסיקוונס), היא זו שיוצאת מהבית כדי לטייל בשדה והיא גם זו שמביטה בהסתייגות בזמן שהגברים הולכים למחות בעד השביתה.

במקביל אליהם, אחיו ואביו של אליוט מייצגים את הצד הגברי – כזה שנוקט בהרמת קול (אביו של בילי צועק אליו כשהוא מפסיד באגרופ), מכות (אחיו של בילי מרביץ לו לאחר שהתעסק עם התקליט שלו) ופעילות אקטיבית אגרסיבית (משתתפים בהפגנות האלימות שבחוף). כל אלו הם ייצוגים סטריאוטיפיים המתאימים לתפיסה המגדרית הנהוגה אז, בזמן הסרט, בריטניה של שנות ה-80.

בין דיירי הבית הללו נמצא בילי שמבטא, מבחינה סטריאוטיפית מגדרית, תכונות "נשיות" יותר: הוא מגיש את ארוחת הבוקר לסבתו (דבר אשר סטריאוטיפית "מתאים" לאישה הקלאסית), הוא רוקד ומנגן על הפסנתר (המעיד על חיבור לאמנות, לרגש, להכלה ולמחשבה) בניגוד לאחיו ואביו שיוצאים להפגנות האלימות. בנוסף, ניתן לראות אותו מוותר בעימות עם אחיו בחדר השינה המשותף שלהם ובוחר שלא להתעמת אתו, כלומר מבליג או מכיל את האלימות של אחיו.

5. אינטר טקסטואליות

אינטר טקסטואליות – הפעלה בו-זמנית של שני טקסטים או יותר המתכתבים זה עם זה, מדברים זה עם זה, מתווכחים או סותרים זה את זה ו/או כל אלו גם יחד.

א. בסיקוונס הפתיחה, במאי הסרט מצטט סצנה מתוך מחזמר הוליוודי "כובע צילינדר" (מרק סנדרליץ' 1935), כיצד הציטוט האינטר טקסטואלי מאפיין את עולמו של בילי? בתשובתכם התייחסו לשני הבדלים בין הטקסט ההוליוודי לבין סיקוונס הפתיחה של "בילי אליוט" (הריקוד עם המקל, השיחה עם הסבתא בשדה וכו'). (13 נק)

ב. תארו והדגימו מתוך סרט אחר, סיקוונס או סצנה שבהם הבימאית/מצטטים מתוך סרט או יצירה אחרת (ספרות, תיאטרון מחול וכד.). כיצד הציטוט יוצר דיאלוג או אמירה אינטר-טקסטואלית? (12 נק)

5 א א בקטע המצוטט מהסרט "כובע צילינדר" נראה פרד אסטר לבוש בחליפה ורוקד עם מקל, יחד עם להקת רקדנים מאחוריו. הוא רוקד ושר: מתאר את ההתלהבות שלו מהריקוד. במובן מסוים הדמות בסרט מייצגת את החלום של בילי, להשתחרר מהעכבות החברתיות ומהציפיות של אביו ממנו שיהיה גברי כמוהו וכמו אחיו. בילי חולם להפוך לרקדן.

בנוסף, סבתא של בילי מספרת לו שהיא ואמא שלו נהגו לצפות בסרט, שאמא שלו העריצה אותו יותר מכל כוכבי הקולנוע וש אחרי שהן צפו בסרט הן אהבו לרקוד. בילי קשור לאמו לסבתו ומזדהה עמן באופן רב יותר מאשר עם אביו ואחיו.

מצד אחד קיים דמיון בין הסצנה מ"כובע צילינדר" ובילי ומהצד השני קיים ניגוד. גם בילי עושה תנועות עם מקל המזכירות את התנועות שעושה פרד אסטר ואף נראה שפרד אסטר בסצנה ההוליוודית ממשך את התנועות של בילי ברחוב, במובן הזה הקטע מהסרט מציג את הפנטזיה של בילי. יחד עם זאת בילי עומד

ברחוב לבוש בגיינס פשוט בניגוד לדמות בסרט שמצולמת באולפן, לבושה בחליפה ובכובע צילינדר. בכך עובר המסר שיהיה לבילי קשה להגשים את הפנטזיה להפוך לרקדן.

6. שאלת חשיבה/ יצירה

נתבקשתם לכתוב תסריט/סיפור קצר על מתבגר בן זמנכם.

- א. תארו את דמותו ועולמו של המתבגר (10 נק)
- ב. מה הצורך/הרצון החשוב ביותר עבורו ומה הקונפליקט שלו? (5 נק)
- ג. כיצד הייתם בוחרים לסיים את הסרט? נמקו את בחירתכם. (5 נק)
- ד. במה שונה דמותו של המתבגר בן זמננו לדמותו של בילי אליוט? (5 נק)

בהצלחה!